

Topelius, sivistyselämän kymmenottelija

SFV-kalendern 1997 : Z.T. - han lever ! Svenska Folkskolans Vänner.

Zacharias Topelius (1818-1898) tunnetaan Suomessa lähinnä merkittävänä satusetänä, kansanrunoilijana ja lehtimiehenä. Suomalainen Topelius-tutkimus on keskittynyt tuoteliaan Topeliuksen juuri näihin rooleihin kansallisessa kulttuurihistoriassamme. Näin Topeliuksen juhluvuoden alussa voisi kuitenkin - ei ehkä kyseenalaistaa - mutta monipuolistaa tätä yksipuolista kuvaa. Juttelin jonkin aikaa sitten asiasta erään kasvatustieteen professorin kanssa, ja hän halusi korostaa Z.T:n suurta merkitystä koululaitoksen ja pedagogiikan kehitymisessä 1800-luvulta eteenpäin.

Mikä oli Topeliuksen merkitys kasvattajana? Topeliuksen sadut ovat toimineet didaktisina välineinä ja moraalisen kasvatuksen oppikappaleina useille sukupolville kodin, koulun ja uskonnon kautta. Topelius oli myös merkittävä oppimateriaalin tuottaja - esim. Boken om Vårt Land oli paljon käytetty historian ja

maantiedon oppikirja, kun taas Naturens bok oli oppikirja fyysiikan ja biologian perusteista. Nämä kirjat Z.T. kirjoitti toimitessaan Helsingin Yliopiston historian professorina.

Topeliuksesta piti tulla lukion lehtori Vaasassa 1850-luvun alkuvuosina, kun tsaari nimitti hänet historian professoriksi vuonna 1854 ja pari vuosikymmentä myöhemmin hänet valittiin Helsingin yliopiston rehtoriksi akateemisen uran huipennukseksi. Tämä vain osoittaa, että usean muun roolin ohella Topelius otti pedagogin/kasvattajan roolin vakavissaan. Voi vain spekuloida, mitä olisi tapahtunut, jos hän olisi jatkanut uraansa koululaitoksen piirissä. Professori Matti Klingen essee "Universitetsprofessorn som sagoberättare" on ainoa SFV-vuosikirjan teksti, jossa Topeliusta mainitaan kasvattajan roolissa.

Klinge mainitsee Topeliuksen toimineen professorina ollessaan myös kansansivistyksen hyväksi ajan hengen mukaisesti. Silti mieltäni jäi kaivertamaan aiheen kaipaama syvennys.

Ehkä joku tutkija tai aikuiskasvattaja voisi tarttua haasteeseen?

Vuosikirjan motto "Z.T. - hän elää!" on hiukan vaarallinen, ikäänkuin ukko olisi joku kansallisromantiikan Elvis joka elää jossakin symboli- tai platonilaisessa ideamaailmassa. Vaarana on, että välittyvä kuva Topeliuksesta on enemmän emblemaattinen kuin problemaattinen. Yksi parhaista jutuista on Maija Lehtosen essee "Naturen och människan hos Topelius". Siinä havainnollistuu hienolla tavalla, miten Topeliuksen kristillinen kosmologia ja Suomen kaunis luonto yhdistyvät ja miten maisemat piirtävät kuvan suomalaisesta "kansallisluonteesta".

Kaiken kaikkiaan SFV:n vuosikirjan Topelius-osasto on varsin monipuolinen - ylläolevista kommentteista huolimatta. Topelius oli, kirjailija Lars Huldénin sanaa käyttäkseni, varsinainen "kymmenottelija" 1800-luvun suomalaisessa kulttuurielämässä.

Björn Wallén